

IZOBRAŽEVANJE O LOKALNI SAMOOSKRBI NA INOVATIVEN IN PRIVLAČEN NAČIN TUDI ZA MLADE / Nina Globovnik / ddr. Ana Vovk Korže / Mednarodni center za ekoremediacije pri Filozofski fakulteti (UM)

Stopnja samooskrbe Slovenije je v zadnjih letih skrb zbujajoča, na kar opozarja vse več pobud za lokalno pridelano hrano s strani različnih organizacij, društev, stroke in javnosti. Problematika je največja na področju samooskrbe z zelenjavo, saj je le-ta leta 2010 znašala samo 31 %, in na področju samooskrbe z žiti le 56 % (Splet 1). Kljub vse pogostejšim opozorilom na resnost omenjenega problema se situacija na področju samooskrbe Slovenije ne izboljšuje, zato rešitev vidimo predvsem v ozaveščanju in izobraževanju širše javnosti o pomenu lokalno pridelane hrane ter v sodelovanju in povezovanju lokalnega prebivalstva, predvsem mladih. Ob podpori občine Poljčane smo v okviru Pobude za popestritev lokalne tržnice organizirali oživitev tradicionalne obrti, povezane z izdelki iz medu. V prispevku predstavljamo ugotovitve spremljanja vključevanja lokalne skupnosti in mladih v obujanje domačih obrti.

PROBLEMATIKA NIZKE STOPNJE SAMOOSKRBE SLOVENIJE

Trend upadanja samooskrbe Slovenije posega na različna področja človekovega delovanja. V prvi vrsti je prav gotovo potrebno izpostaviti zdravje, saj si z uživanjem lokalno pridelane hrane zagotovimo s stališča prehranske vrednosti kakovostnejšo hrano, ki ima višjo hranilno vrednost, višjo vsebnost vitaminov in mineralov, nima dodanih umetnih kemikalij, s katerimi zagotovijo lepšo barvo, obliko in obstojnost živila, ter je praviloma sveža, namenjena takojšnji uporabi.

Prehranska varnost je osnova preživetja človeštva (Raman 2006: 414), zato je ključni trajnostni izziv vsakega gospodarstva zagotovitev ustreznih količin in kvalitete hrane za prebivalstvo.

Čeprav je pri kmetijstvu potrebno upoštevati naravne zmogljivosti za pridelavo hrane (Piercea 1990:), sta glavna naravna vira rodovitna prst in kvalitetna voda. Tudi na področju varovanja okolja ima stopnja samooskrbe velik vpliv, saj smo zaradi nizke stopnje samooskrbe Slovenije primorani večino prehranskih živil uvoziti iz sosednjih držav, kar prispeva k povečani porabi fosilnih goriv, hrupu, onesnaževanju zraka, povečani uporabi embalaže, dodajanju umetnih kemikalij in konzervansov za zviševanje odpornosti živil in ne nazadnje tudi k spodbujanju uporabe umetnih gnojil in škropiv. Z visoko stopnjo uvoza smo hkrati tudi ekonomsko, gospodarsko in politično odvisni od držav uvoznic oz. od zunanje trgovine, kar je problema-

tično predvsem v času motene globalne oskrbe.

Po nekaterih podatkih naj bi vegetarijanski način prehranjevanja zahteval med 700 in 800 m² obdelane zemlje na človeka, mesno-mlečni način prehranjevanja pa 4000 m² (Sage 2012: 74). Z višjo stopnjo samooskrbe prispevamo k zmanjševanju revščine in družbene neenakosti, saj je cena lokalne hrane ob visoki stopnji samooskrbe celotne države praviloma nižja. Ne nazadnje pa lahko z višjo stopnjo samooskrbe ohranimo delovna mesta na podeželju in v živilsko predelovalni industriji ter tako vplivamo na zmanjševanje socialne neenakosti. Na tak način ohranjamo tradicionalni videz v smislu urejenosti in obdelanosti podeželja ter zajezimo problematiko depopulacije¹.

Ob vseh zgoraj navedenih dejstvih pa stopnja samooskrbe odločilno vpliva tudi na notranjo in zunanjo politično varnost države v času ekonomskih in gospodarskih kriz, katerim smo priča v zadnjih letih, zato je nujno, da zvišamo stopnjo samooskrbe Slovenije (Splet 2). V okviru Pobude za popestritev lokalne tržnice v Poljčanah smo se zato odločili za aktiven pristop reševanja omenjene problematike, in sicer z ozaveščanjem, izobraževanjem in sodelovanjem lokalnega okolja, predvsem mladih. Mladi namreč sami prihajajo do novih znanj in jih trajno osvojijo, saj sami sodelujejo v realnem okolju, ki je predmet poučevanja, in ni nobene abstrakcije ali predstav

¹ upadanje števila prebivalcev na določenem področju (SSKJ)

o določenih pojavih (Tal, Maroag 2009; Kokot Krajnc s sod. 2011).

POBUDA ZA POPESTRITEV LOKALNE TRŽNICE V POLJČANAH

Okoli 50 % celotne občine Poljčane je zaradi izjemne pestrosti rastlinskih in živalskih vrst vključeno v območje Natura 2000 (Splet 3). Že vse od ustanovitve leta 2006 zato občina svojo strategijo razvoja usmerja v varovanje okolja in sledi viziji postati učna občina na področju varstva okolja. Od leta 2009 naprej je s prijavo na različne projekte uspela vzpostaviti vrsto izobraževalnih objektov, ki so namenjeni predvsem izobraževanju okoljevarstvenih vsebin. Poleg Učilnice v naravi (Splet 4) in Premakulturnega poligona Dole (Splet 5) so vzpostavljeni številni drugi izobraževalni objekti, ki nudijo vrsto različnih vsebin in oblik dela v naravi: 10 tematskih učnih poti (Splet 6), 3 kolesarske poti po Dravinjski dolini (Splet 7), ptičja opazovalnica, rastlinska čistilna naprava, Razvojni center narave (Splet 8) in ne nazadnje tudi Lokalna tržnica (Splet 9), ki je bila vzpostavljena leta 2012 in ki žal zaradi premajhnega zanimanja lokalnega prebivalstva prepogosto sameva. Iz omenjenega razloga smo oblikovali Pobudo za popestritev lokalne tržnice, ki enkrat mesečno v sodelovanju z lokalnim okoljem pripravlja odmevnejši dogodek, na katerem se predstavi izbrana tradicionalna obrt in v okviru katere poteka tudi praktična delavnica za učence Osnovne šole Poljčane. Osnovni koncept, v okviru katerega smo izhajali in gradili naše ideje za popestritev lokalne tržnice v Poljčanah, temelji na dveh konkretnih akcijah: 1) povezati

Slika 1: Udeleženci dogodka iz OŠ Poljčane z maskoto Vilo zime (foto: Klementina Godec, 8.2.2014)

Slika 2: Praktična delavnica vlijanja sveč iz čebeljega voska (foto: Klementina Godec, 8.2.2014)

lokalno okolje in 2) ustrezno ozavestiti ter izobraziti lokalno prebivalstvo o pomenu samooskrbe z velikim poudarkom na mladi generaciji.

V okviru prve akcije smo koordinatorja organizacije in izpeljave dogodka Razvojni center narave povezali z lokalnimi ponudniki (Splet 10), izobraževalnimi

ustanovami (Mednarodni center za ekoremediacijo v okviru Filozofske fakultete v Mariboru in Osnovno šolo Poljčane) ter potencialnimi kupci (lokalno prebivalstvo). V okviru druge akcije smo pripravili program, ki temelji na izobraževanju in spodbujanju samooskrbe, predstavitvi izbrane tradicionalne slovenske obrti in njenih izdelkov ter na organizaciji

praktične delavnice, v okviru katere udeleženci dogodka spoznajo postopek izdelave izbranega izdelka. Poleg teoretičnega znanja dobijo udeleženci tudi praktične izkušnje in predstavo o postopku izdelave izbranega izdelka, kar v praksi dejansko pomeni vplivanje na posameznikov odnos do omenjene problematike. V konkretnem primeru bomo z omenjenimi akcijami lokalno prebivalstvo spodbudili k večji samooskrbi in kupovanju lokalne hrane.

PREDSTAVITEV ČEBELARJENJA IN VLIVANJE SVEČK IZ ČEBELJEGA VOSKA

»Ko bo z obličja Zemlje izginila čebela, bo človek preživel le še štiri leta; Ko ni več čebel, ni več oprasha, ni več rastlin, ni več živali, ni več ljudi ...« (Splet 11)

V okviru dogodka popestrivte lokalne tržnice v Poljčanah, ki se je odvijal 8. 2. 2014, smo uvodni del dogajanja namenili predvsem predstavitvi lokalnih ponudnikov in pomena lokalno pridelane hrane. Celoten program in animacijo za otroke je vodila maskota Vila, ki je bila tokrat v podobi zime. Z uvedbo maskote na tržnico smo želeli pritegniti predvsem otroke in njihove starše ter na tak način širiti zavest o pomenu samooskrbe ter hkrati zagotoviti prepoznavnost omenjenega dogodka. Udeleženci dogodka so se uvodoma seznanili s prednostmi uživanja lokalne hrane in problematiko nizke stopnje samooskrbe. Spoznali so funkcijo tržnice v srednjem veku in jo primerjali z današnjo podobo ter spoznali razloge za njeno relativno slabo obiskanost v današnjem času.

Osrednje dogajanje je bilo namenjeno predstavitvi tradicionalne slovenske obrti: čebelarjenju. Ker smo Slovenci tradicionalno zelo povezani s čebelarjenjem in predstavljamo tako rekoč svetovni fenomen glede na število čebelarjev (Slovenci imamo na 1000 prebivalcev kar 4 čebelarje, kar je edinstven primer na svetu), smo omenjeni dogodek posvetili predstavitvi Čebelarskega društva Poljčane (Splet 12) in pripravili praktično delavnico vlijanja svečk iz čebeljega voska za učence OŠ Poljčane. Udeleženci delavnic so tako spoznali avtohtono

slovensko čebelo Kranjsko sivko (*Apis mellifera carnica*) (Splet 13), različne vrste medu, ki so jih v okviru degustacije imeli možnost tudi poizkusiti (lipov, gozdni, kostanjev, cvetlični, hojin in akacijev), na stojnici s čebeljimi izdelki pa so videli in spoznali tudi matični mleček, propolis, čebelji vosek in cvetni prah ter vrsto kozmetičnih izdelkov, katerim so dodani čebelji produkti.

V praktičnem delu delavnice so učenci OŠ Poljčane izdelovali sveče iz čebeljega voska. Predstavniki Čebelarkega društva jih je seznanil s postopkom vlijanja sveč ter jim predstavil uporabnost čebeljega voska tudi v drugih panogah, kot npr. kozmetiki, medicini in farmaciji. Po končanem vlijanju je sledil kviz na tematiko čebelarjenja in čebeljih izdelkov, kjer so učenci preverili svoje usvojeno znanje. Razdelili so se v štiri skupine in pod budnim očesom strokovne žirije odgovarjali na deset vprašanj, povezanih s čebelami in njihovimi izdelki. Na koncu kviza je sledila razglasitev najboljših skupin in nagrada v obliki kozarca medu za vsakega udeleženca kviza. Odziv s strani učencev je bil zelo pozitiven in izkazalo se je, da so medene nagrade predstavljale odlično motivacijo za sodelovanje.

Slika 3: Sodelovanje učencev OŠ Poljčane na kvizu o poznavanju čebelarjenja in čebeljih izdelkov (foto: Klementina Godec, 8.2.2014)

Slika 4: Končni izdelek in nagrada za udeležence kviza (foto: Nina Globovnik, 11.2.2014)

ODZIV LOKALNEGA OKOLJA NA DOGAJANJE V OKVIRU POBUDE ZA OŽIVITEV LOKALNE TRŽNICE

Vsekakor so tovrstni dogodki pomembni ne samo za promocijo lokalnih ponudnikov, ampak tudi za celotno lokalno skupnost. Pomembno je, da dokažemo ljudem, da je resnično pomembno zagotoviti čim višjo stopnjo samooskrbe na področju prehrane, saj s tem navsezadnje prispevamo tudi k višji kakovosti našega življenja. Tovrstni dogodki nam omogočajo navezovanje konkretnih stikov med lokalnimi pridelovalci in potencialnimi odjemalci hrane, prikaz načinov izdelave izbranega izdelka v okviru tradicionalne obrti, učenje o pomenu varovanja okolja, medgeneracijsko sodelovanje in širjenje socialnih kompetenc ter nas spodbuja k trajnostnemu ravnanju.

Da so tovrstne prireditve v lokalnem okolju dobrodošle, nam kaže vrsta pozitivnih odzivov tako na kraju samem kot tudi v dneh po prireditvi. Na vabilo so se odzvali predstavniki občinske uprave z županom g. Stanislavom Kovačičem na čelu in ravnateljica OŠ Poljčane ga. Francka Mravlje ter vrsta drugih uglednih lokalnih osebnosti.

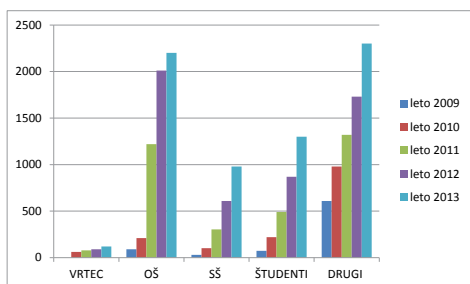
Kljub slabemu vremenu je bila tržnica v okviru dogodka precej bolje obiskana kot običajno, zato smo veliko podpore prejeli tudi s strani lokalnih ponudnikov. Vsi se strinjamo, da je tovrstno sodelovanje za doseg ciljev na področju višanja stopnje samooskrbe nujno, zato bomo še naprej delovali na področju širjenja zavesti o pomenu lokalno pridelane hrane in organizirali podobne dogodke za popestritev tržnice.

POMEN OBUJANJA TRADICIONALNIH OBRTI ZA MLADE

Na tržnici smo povezali različne generacije s skupnim prizadevanjem: na eni strani ohranjati naravo in istočasno pridobivati surovine in izdelke za našo zdravo življenje. Ugotavljamo, da se število obiskovalcev tržnice ob tovrstnih dogodkih povečuje, zato je prav tržnica pomembna stična točka za medgeneracijsko druženje in izmenjavo informacij.

Pomembno je tudi spoznanje, da se za doma pridelano hrano zanima vse več ljudi. Predvsem mladi vidijo priložnost za delo, saj mnogi danes ne najdejo zaposlitve in jim je prav obujanje tradicionalnih obrti motivacija za aktivno

vključitev v družbo. Obujanje obrti je zato tudi pristop za inovativno in praktično izobraževanje, za odgovoren odnos do naravnih virov, povečanje samooskrbe ter kot doprinos k družbeni odgovornosti. Z obujanjem obrti se razvijajo zelena delovna mesta, možnosti dopolnilnih dejavnosti na podeželju in s tem možnosti samozaposlitev. Ker ima domača obrt tudi v Sloveniji veliko somišljenikov, se na tem področju odpirajo nove priložnosti za mlade, na povsem inovativen način. Za medgeneracijski prenos znanja je permakultura idealna, saj starejši še poznajo upoštevanje naravnih tradicionalnih načel, mlajši pa imajo interes te zakonitosti uporabljati v praksi.

Graf 1: Interes po učenju iz narave se kaže tudi v povečanem obisku učnega poligona Dole od leta 2009 do 2013.

Strategije zagotavljanja prehranske varnosti posamezne države vključujejo trajnostno samooskrbo z uporabo domačih, to je lokalno pridelanih in predelanih proizvodov. Samooskrba namreč zagotavlja nova delovna mesta, inovativne poklice, motivira ljudi za trajnostne tehnologije ter zmanjšuje porabo energentov (manjša mobilnost, uporaba lokalnih virov) in kar je najbolj pomembno, povečuje samooskrbno vrednost države ter omogoča zaposljivost ljudi (Stutz, Warf 2005).

ZAKLJUČEK

Občina Poljčane si je s sodelovanjem Mednarodnega centra za ekoremediacije UM z vzpostavitvijo izobraževalnih objektov ustvarila ustrezne pogoje za izvajanje izkustvenega učenja na področju trajnostnega razvoja. Eden takšnih objektov je tudi lokalna tržnica, s katero želi predvsem poudariti pomen lokalno pridelane hrane in izboljšati stopnjo

samooskrbe v lokalnem okolju. V okviru Pobude za popestritev lokalne tržnice je uspela povezati lokalno okolje in vzpostaviti organizacijo lokalnih dogodkov, ki popestrijo lokalno tržnico in širijo zavest o pomenu samooskrbe.

V organizacijo dogodkov so vključene vse lokalne organizacije od občinske uprave, Razvojnega centra narave, osnovne šole, lokalna društva, lokalni ponudniki in lokalna skupnost. Pomembno je sodelovanje Univerze v Mariboru (Mednarodnega centra za ekoremediacije), ki z razvojem novih znanj vnaša nove koncepte, ki so aktualni predvsem za mlade.

Cilj omenjenih dogodkov je tako popestriti dogajanje na lokalni tržnici, izboljšati lokalno ponudbo, povezati lokalno okolje in tako spodbuditi medsebojno sodelovanje, predstavitev izbrane tradicionalne obrti ter omogočiti aktivno sodelovanje obiskovalcev pri praktični izvedbi delavnic s posebno skrbjo za mlade, da razvijejo interes za obrti, ki so skozi stoletja omogočala preživetje človeštva.

LITERATURA

- SSKJ. http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=depopulacija&hs=1 (11.2.2014)
- Raman, S. (2006). *Agriculture and sustainability – principles, processes and prospects*. New York, Food products Press.
- Stutz, F., Warf, B. (2005). *World economy. Resources, location, trade and development*. Upper Saddle River, N.J., Pearson/Prentice Hall.
- Tal, T., Morag, O. (2009). Reflective Practice as a Means for Preparing to Teach Outdoors in an Ecological Garden. *Journal of Science Teacher Education, Springer Science*, 2009. 242–265.
- Sage, C. (2012). *Environment and food*. London: Routledge.
- Piercea, J. (1990). *The food resource*. New York, Longman Scientific & Technol.
- Kokot Krajnc, M., Križan, J., Vovk Korže, A., Globovnik, N. (2011b). Increase of the experimental learning in teaching geography with help of education polygon of ecoremediations in Slovenia. V: Shoniregun, C. A. (ur.),
- Akmayeva, G. Canada International Conference on Education (zbornik mednarodne konference v Torontu, 4.–7. april 2011). 322–327.
- Splet 1: <http://www.stat.si/doc/statinf/15-SI-277-1201.pdf> (dostop 11.2.2014)
- Splet 2: http://lokalna-kakovost.si/zakaj_izbrati_lokalno/10/lokalna_samooskrba (dostop 11.2.2014)
- Splet 3: http://www.itr.si/uploads/Gw/1u/Gw1uqMoUj8DHSKk9Vrjm9g/delez_Natura2000_po_obcinah.pdf (11.2.2014)
- Splet 4: <http://www.ucilnicavnaravi.si/promocijski-film-ucilnica-v-naravi-2009/> (dostop 11.2.2014)
- Splet 5: <http://www.ucilnicavnaravi.si/2011/ekovas-dole-prvo-sajenje-drevja/> (dostop 11.2.2014)
- Splet 6: http://www.naturesclassroom.si/wp-content/uploads/2010/11/Ucne_poti_Drav.dolina.pdf (dostop 11.2.2014)
- Splet 7: <http://www.poljcanec.si/povezave/v-dravinjsko-dolino-s-kolesom-po-kosarico-dobrot/> (dostop 11.2.2014)
- Splet 8: <http://www.poljcanec.si/za-obcane/rcn/> (dostop 11.2.2014)
- Splet 9: <http://www.poljcanec.si/aktualno/trznica-v-poljcanah/> (11.2.2014)
- Splet 10: http://www.razvojni-center-narave.si/knjiznica/turizem/RCN_poljcanec_2012.pdf (dostop 11.2.2014)
- Splet 11: http://www.czs.si/novice_podrobno.php?sif_no=2352 (dostop 11.2.2014)
- Splet 12: <http://www.pirs.si/Subject/Info/112508/cebelarsko-drustvo-poljcanec> (dostop 11.2.2014)
- Splet 13: <http://sl.wikipedia.org/wiki/Čebele> (dostop 11.2.2014)